

Dagens frågor

Valter Åman och lagarna

Valter Åman förklarar i en tidningsintervju att nu, efter de av den borgerliga regeringen föreslagna ändringarna, blir de sk Åman-lagarna så som han hade avsett från början. Valter Åman beklagar den dåtida socialdemokratiska regeringens klåfingrighet som inte kunde låta en enig utrednings förslag få bli lagtext.

Den åmanska kommentaren är intressant därför att den påminner om det stämningsläge och det maktpolitiska klimat som rådde i Sverige under de socialdemokratiska åren fram till 1976. De åren präglades av det lidbomska lagstiftningsraseriet. När pengarna för stora publikknipande reformer började tryta skulle samhället reformeras i socialistisk riktning med hjälp av lagstiftning. Lagarna hastades ofta fram på bekostnad av genomtänkthet och allsidighet. Påtagligt var också hur socialdemokraterna i lagstiftningen sökte gå sig närliggande maktgrupperingar till mötes. Arbetsrättslagstiftningen, som i allt väsentligt tillkom under 70-talets första hälft, fick sin i många hänseenden byråkratiska och stelbenta utformning i ett ensidigt hänsynstagande till fackets synpunkter. Den värsta skönhetsfläcken i de sk Åman-lagarna, det faktum att rätt till provanställning inte generellt medges, uppstod efter påtryckningar från Metallindustriarbetarförbundet gentemot kanslihuset.

Den socialdemokratiska överföringen av makt och rättigheter till facket bröts i och med regimskiftet 1976. Borgerliga initiativ för att rätta till de värsta skevheter hade emellertid låtit vänta på sig. Folkpartiet, som fick hand om arbetsmarknadsdepartementet, har i rädsla för att stöta sig med fackföreningsrörelsen knappast vågat vidtaga några åtgärder.

Att regeringen nu tagit sig samman och framlägger förslag om generell rätt till provanställning får ses som ett positivt resultat av bla näringslivets opinionsbildning.

Den riktiga reallönen

Det har nu blivit allmänt accepterat i samhällsdebatten, vid löneförhandlingar och i andra sammanhang, att utgå ifrån ett standardbegrepp där man tar hänsyn till såväl prisstegringarna som till skatten. Man ser helt enkelt efter vad de pengar, som löntagarna får i handen efter skatt, har för köpkraft.

Det var inte många år sedan detta standardbegrepp var mycket omdiskuterat. När SACO på sin tid förde fram detta sätt att räkna väckte det våldsamma protester från i första hand LO och socialdemokratin. Man måste, hävdades det från det hållet, tänka på att medborgarna också får något för sina skattepengar.

Nu har LO däremot helt anammat SACOs sätt att räkna. När momsen stiger kräver LO kompensation för det av arbetsgivarna, med hänvisning till att medlemmarna har fått sin reallön sänkt.

Det är naturligtvis intressant att räkna ut hur köpkraften hos de pengar, som olika grupper disponerar i handen efter skatt, har utvecklats. Skall man däremot göra uttalanden om den totala levnadsstandardens utveckling måste man emellertid besvära sig med att också värdera den offentliga sektorns bidrag till välfärden.

Om vi för ett ögonblick bortser från skatternas inkomstomfördelning syfte är det ju faktiskt så att medborgarna via skatter betalar för service från det offentliga eftersom en majoritet

av väljarna anser att det för deras välfärd är bättre att avstå från pengarna i handen och i stället få tjänster av stat och kommun. Om väljarna inte ansåg det, skulle de föredra att få mer pengar i handen och avstå från daghem, sjukvård och skolor m m i den omfattning vi nu har.

När man skall mäta levnadsstandarden till skillnad från den i handen behållna reallönen, är det alltså uppenbart att man inte kan sätta värdet av den offentliga servicen till noll.

Det är också uppenbart att man inte med rätta kan begära kompensation i löneförhandlingarna för en momshöjning avsedd att finansiera ökad sjukvård eller fler daghem. Man kan välja mellan att få sin ökade standard i form av ökad lön i handen eller i form av ökad offentlig service. Man kan däremot inte få bådadera.

Kostnaderna för den offentliga konsumtionen – det som stat och kommun producerar åt medborgarna – uppgick år 1976 i 1980 års penningvärde till cirka 125 miljarder. 1980 beräknas den offentliga konsumtionen uppgå till 134 miljarder, vilket är en ökning från 1976 på

9 miljarder.

Antalet sysselsatta är cirka 4 miljoner. Utslaget på dessa uppgår den offentliga konsumtionen till cirka 33 500 per person. Sedan 1976 är ökningen cirka 2 250 kronor per person.

Om man nu anser att det värde man får ut av de offentliga tjänsterna inte är så mycket som 33 500 kronor eller om man inte anser att den offentliga konsumtionen borde ha ökat med 2 250 kronor per person från 1976, skall man rikta sitt missnöje mot de politiska instanserna. Det är våra politiker som i riksdag, kommuner och landsting på väljarnas uppdrag beslutar om denna service.

Löntagarorganisationerna kan därför inte, med intellektuell hederlighet, i löneförhandlingar begära kompensation för skattehöjningar. LO, TCO och SACO kan givetvis beklaga att deras medlemmars privata konsumtionsstandard inte ökar. Men då bör de i logikens namn begära nedskärningar i den offentliga konsumtionen för att deras medlemmars privata standard skall kunna öka.